

II. Lajos király

II. Ulászló várva várt fiú örököse nagy nehézségek és szenvedések árán született csak meg. Már a királyné várandóssága sem volt olyan zökkenőmentes, mint a korábbi, hiszen gyakran kényszerült ágyban maradni, annyira gyenge volt testileg, melyet egykorú velencei leírások is megerősítenek. Lajos koraszülötten jött a világra. Csak úgy tudták életben tartani, hogy disznók felhasított gyomrába helyezték, így tartva stabilan a hőmérsékletét. Ez volt Lajos herceg inkubátora, így a korabeli orvostudomány zseniális leleményének és II. Ulászló kiváló orvosainak köszönhető csak, hogy fia életben tudott maradni, de az édesanyát, Candale-i Annát még sem tudták megmenteni, aki három héttel a szülés után gyermekágyi lázban meghalt.

Lajos volt a harmadik és egyben utolsó magyar király a Jagelló-házból. Édesapja II. Ulászló király (1456–1516), édesanyja Foix Anna (Anne de Foix), Candale grófnője (1484–1506) volt. Nővére Anna hercegnő volt, aki I. Ferdinándhoz ment feleségül.

Apja gondos nevelést akart biztosítani fia számára; ezért előbb Balbi Jeromos, majd Piso Jakab -koruk jelentős költői - tanította. A cseh nyelvre Ditrich vysehradi prépost tanította meg. Hat nyelven beszélt folyékonyan: magyarul, latinul, csehül, lengyelül, németül és franciául és értett olaszul is. A fegyverforgatás rejtelmébe, unokatestvére, Brandenburgi György vezette be, aki emellett a mulatozó életmódra is megtanította. Lajos így nem csak kiváló vívó hanem jó táncos is lett, aki szerette a lakomákat és a vadászatokat.

Lajos beteges, de értelmes gyermek volt. Apja, hogy biztosítsa egyetlen fia számára a koronát már 1508. június 4-én Székesfehérvárott magyar királlyá és 1509. május 11-én, Prágában cseh királlyá koronáztatta. Így apja halálakor gond nélkül foglalhatta el a trónt az akkor 10 éves fiú.

A Habsburg–Jagelló házassági szerződés értelmében 1515 nyarán lengyel kezdeményezésre létrejött a bécsi találkozó II. Ulászló magyar király, Jagelló Zsigmond lengyel király, és Habsburg Miksa német-római császár között. Magának a találkozásnak a költségeit az augsburgi Fuggerek állták, és Bécsben a bankárház feje, Jakab is személyesen megjelent. Ennek oka az volt, hogy az 1514-es országgyűlési végzések a Fuggerek érdekeivel ellentétes rendelkezéseket tartalmaztak.

A bécsi találkozón a három uralkodó elhatározta a még gyermek Lajos házasságát Habsburg Máriával, Miksa császár unokájával, Ferdinánd kiskorú hűgával. Ugyanakkor megállapodtak abban is, hogy Ulászló halála esetén Lajos gyámja Miksa és Zsigmond lesz. Miksa emellett fiává fogadta Lajost.

II. Lajos Hans Krell mellképén

1516. március 13-án, két évvel a Dózsa György vezette parasztfelkelés elfojtása után – 60 esztendőskorában – meghalt II. Ulászló. Habár a magyar nemesség az 1505-ös Rákosi végzés alapján úgy határozott, hogy többé nem választ meg királynak mást, mint magyar embert, Ulászló fia mégis megörökölhette a trónt. A 10 éves Lajost az áprilisi országgyűlés nagykorúvá nyilvánította és megkoronázta. Felmerült a kérdés, hogy ki kormányozzon a kiskorú király helyett, mely újfent pártszakadást eredményezett. Az egyik fél úgy kívánta, hogy a lengyel király és az osztrák főherceg legyen Lajos gyámja. Ezzel szemben a nemzeti párt - hivatkozva egy 1486. évi törvényre és Ulászló Lajos megkoronázásakor tett ígéretére, mely szerint a gyermekkirály gyámságát nem bízza idegen uralkodóra - a nádort akarta gyámnak, majd kormányzóságot kívánt felállítani Szapolyaival az élen. Végül a két frakció kompromisszumot kötött: a királyt nagykorúnak tekintik, aki helyett az ügyeket a királyi tanács intézi. A tanács 28 tagját (hat főpap és hat országnagy, kiket évente választanak, mellettük 16 köznemes, akik két csoportban félévente tartózkodtak az udvarban) évente újraválasztották.

Öröksége egy kiürült kincstár és pártküzdelemtől megosztott ország volt. A koronázási esküt 1521. december 11-én tette le. Nevelőjét Báthori Istvánt, a későbbi nádort, Brandenburgi György német örgróf váltotta fel, aki erkölcsi tekintetben kifogásolható példát állított az uralkodó elé. A serdülőkorú Lajos trónra lépése után is tovább folytatódott az ország urainak viszálya, pedig éppen egy erős központi hatalomra lett volna nagy szükség. Lajos tehetségesnek mutatkozott, a tanács és a törvényszék ülésein elnökölt és remekül vezette a tárgyalásokat. Tanulni vágyó és tettekes ifjúvá serdült az olasz humanista Girolamo Balbinak köszönhetően.

1519. január 12-én meghalt Miksa császár, akinek Lajos fogadott fia volt. Erre alapozva Werbőczy István, mint nádor, megpróbált közbenjárni a német birodalmi rendeknél, hogy Lajos legyen a német-római császár, de senki sem vette őt komolyan. (A könyvelések szerint 498 274 rajnai forintot és 46 krajcárt fizetett a választófejedelmeknek, mellékes kiadásai 350 000 rajnai forintot tettek ki, ebből valamennyi jutott magának Lajosnak is, mint cseh választófejedelemnek. A Fuggerek itt megint kitétek magukért, mert félmillió forinttal szálltak be a császárválasztásba, cserébe saját politikai befolyásukért.) Valójában Lajosnak esélye sem lett volna a cím megszerzésére Kasztíliaival vagy Franciaországgal szemben. Velence a török elleni támogatást megígérte, de arra nem adott biztosítékot, hogy a császári trón megszerzésében segíti a magyar királyt. Habár a pápa tartott a Habsburg és Valois

jelölttől, mert félt attól, hogy e két hatalom felőrli Itáliát, ezért támogathatta volna Lajost is, hogy Magyarország, Hispánia (Kasztília és Aragónia) és Franciaország ellen segítse. Végül I. János Frigyes szász választóra esett választása, ám János Frigyes alulmaradt V. Károllyal szemben.

A törökök 1521-ben bevették a legfontosabb magyar végvárat, Nándorfehérvárt, amelynek parancsnoka Enyingi Török Bálint gyakorlatilag megszökött. Nándorfehérvár eleste után 1523-ban Tomori Pál még győzelmet aratott a törökök felett, de mivel nem volt pénz a hadi kiadásokra, a határok tartós védelmét nem lehetett hatékonyan biztosítani.

Közben Székesfehérváron Mária megkoronázására készültek, ahol felvetődött a kérdés, hogy Lajos most tegye le az ország szabadságának megtartásáról szóló esküt, mert gyermekként azt nem tehetette koronázása alkalmával. Egy rövid vita után Lajos belement ebbe és felesége megkoronázásával egy időben (december 8.) megtörtént eskütétele is.

1522 februárjától 1523 májusáig Lajos Csehországban tartózkodott, hogy rendezze az ottani ügyeket, és a törökök ellen harchoz segítséget szerezzen.

1523. május 4-én országgyűlést hívott össze Budára, ahol leváltotta Báthorit nádori méltóságáról, és Szapolyaitól visszakövetelte a királyi zálogbirtokokat. A német, főleg lutheránus befolyás erősödött az udvarban. A pápai követ egyenesen azt jelentette Rómába, hogy Magyarországot a németek kormányozzák. (Megjegyzendő, hogy az épp ebben az évben kiátkozott Luther Márton a Werbőczyvel folytatott vitája során, a török elleni harcot bűnösnek, Isten ellen valónak tartotta.)

1523. október–decemberben csúcstalálkozóra került sor Bécsújhelyen II. Lajos király, Ferdinánd főherceg, Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellár, a cseh főurak, és a pápai, valamint a moldvai követek között. Megtárgyalták azokat az erkölcsi kifogásokat is, amelyek Lajos király magatartására vonatkoztak. Felrőtták neki például, hogy kamarásai előtt meztelenül mutatkozik, emellett tékozlóan és könnyelműen költekezik, és súlyos felelősség terheli személyes tekintélyének csökkenéséért.

Az 1525. május 7-ei országgyűlésen a rendek követelték Lajostól a Fuggerek kiűzését, mert azok az „*ország kincseit kimerítik és kiviszik*”, de Szerencsés Imre alkincstárnok leváltását is. Ezek a követelések, a királyné közbelépése miatt is, végül nem valósultak meg, sőt az 1525. július 3-ai hatvani országgyűlés (amelynek végzéseit a király később nem volt hajlandó szentesíteni) már rehabilitálta Szerencsés Imrét.

A Fugger-család – válaszul arra, hogy a király az általuk bérelt rézbányákat visszavette saját kezelésébe (mintegy államosította) – drasztikus eszközhöz folyamodott: pénzügyi blokádot vezetett be Magyarország ellen. Az általuk pénzelt Habsburg-uralkodó, aki el volt adósodva a Fuggereknek, nem tudott megfelelő segítséget nyújtani sógorának, a magyar királynak. A Fugger család éppen akkor, a „mohácsi csata előestéjén” tagadta meg az országtól a (pénzügyi–katonai) segítséget, amikor arra a legnagyobb szükség mutatkozott.

Az országban olyan pletykák kaptak szárnyra, hogy Szalkai bíboros, Mária királyné, Szapolyai János vajda és Werbőczy nádor megegyeztek, hogy „*Lajost a másvilágra küldik uralkodni, János vajdát királyné kiáltják ki, és Máriát nőül adják hozzá*”, de történészek szerint e híresztelések alaptalanok voltak.

Tomori Pál már 1525 őszén értesült arról, hogy a következő évben a szultán seregeivel hadjáratot készít elő az ország ellen. Mégsem történt semmi a védelem megerősítésére. Így 1526 tavaszán, amikor a törökök csakugyan megindultak, sebtében kellett a magyar hadat összeszednie. Tomori javasolta, hogy a Száva, majd ennek átlépése után a Dráva mocsarainál állítsák meg az ellenséget, de ezzel elkéstek.

Lajos király – mindössze 20 évesen, tehát komoly élettapasztalat nélküli uralkodóként – nagy bátorságról tett tanúbizonyságot, amikor felvállalta a csatát Mohácsnál a túlerőben lévő törökökkel szemben. A vesztes csata után a király menekülés közben a Csele-patakba fulladt. Ennek ellentmondva, Tatai Miklós udvari káplán *Epistola flebis* (Siralmas levél) c. írásában azzal vádolta Szapolyai György grófot, hogy ő gyilkolta meg a mohácsi csatából menekülő Lajos királyt a dunaszekcsői plébános házában. A történészek nem fogadják el hitelesnek ezt a beszámolót.

Holttestét Szapolyai János megkerestette és Székesfehérvárra vitette. Ugyanitt 1526. november 5-én Szapolyai Jánost hívei megválasztották Magyarország királyává. II. Lajos király földi maradványait 5 nappal később, november 10-én temették el a székesfehérvári bazilikában.

II. Lajos kétszer is járt Bátán. 1521-ben és 1526-ban. A mohácsi csatába induló király 1526. augusztus 16-án érkezett meg Bátára. Rögtön első intézkedéseként Várday Pál egri püspököt Budára küldte a királyné védelmére, majd mivel az ütközet idejét tovább halasztani nem volt tanácsos, s a seregnek még nem volt fővezére, itt történt meg a kiválasztásuk is. A király pedig a csatába indulás előtt gyónt és áldozott a bátai apátsági templomban.